

Demonstrationsprojekt Ældre- og handicapvenlige toiletter

Publikationen er udgivet af
Socialstyrelsen
Edisonsvej 18, 1.
5000 Odense C
Tlf: 72 42 37 00
E-mail: info@socialstyrelsen.dk
www.socialstyrelsen.dk

Indhold udarbejdet af Rambøll for Socialstyrelsen.
Download eller se til rapporten på www.socialstyrelsen.dk.
Der kan frit citeres fra rapporten med angivelse af kilde.

Digital ISBN: 978-87-92905-25-3

1. Resume

Socialstyrelsen har i 2010 og 2011 gennemført en afprøvning af ældre- og handicapvenlige toiletter (vasketoiletter) blandt borgere i eget hjem. Afprøvningen er blevet støttet af Fonden for Velfærdsteknologi¹ som et demonstrationsprojekt.

Afprøvningen af vasketoiletterne er gennemført i samarbejde med Holstebro, Roskilde, Slagelse og Aarhus Kommuner samt Teknologisk Institut. Rambøll Management Consulting (herefter Rambøll) har evalueret projektet.

Formålet med projektet har været at demonstrere det arbejdskraftbesparende potentiale ved at gøre borgerne helt eller delvist selvhjulpne ved toiletbesøg ved hjælp af et vasketoilet, eventuelt kombineret med en toiletsædeløfter.

Projektet er blevet evalueret i henhold til tre kriterier, der fastsætter projektets målsætninger:

- At frigive tid hos medarbejderne
- At opretholde eller forbedre medarbejdernes arbejdsmiljø
- At opretholde eller forbedre servicekvaliteten for borgerne.

Indledningsvist fremhæves en række anbefalinger til andre kommuner, der vil arbejde videre med vasketoiletter.

1.1 Anbefalinger og overvejelser

På baggrund af projektets erfaringer kan der peges på en række anbefalinger til andre kommuner, der ønsker at arbejde videre med vasketoiletter. Blandt de vigtigste anbefalinger og overvejelser kan nævnes:

- Erfaringen fra projektet er, at man bør gå til vasketoiletterne som et hjælpemiddel, man på linje med andre hjælpemidler kan trække på i kommunen. Hvis man som kommune ønsker at arbejde videre med vasketoiletter, handler det i første omgang om, at vasketoiletterne skal gøres til en del af det sortiment af hjælpemidler, visitationen kan trække på.
- Det er afgørende, at vasketoiletet kun tildeles borgere, der magter og er motiveret til at benytte hjælpemidlet. Dette kræver en grundig visitationsproces. Det er derfor mest hensigtsmæssigt at vasketoiletterne løbende indgår i visitationens overvejelser, snarere end at man fra start vælger at udbrede vasketoiletterne til en større gruppe af borgere uden en forudgående individuel vurdering.

¹ Fonden for Velfærdsteknologi er det tidligere ABT-fonden, der blev oprettet i forbindelse med finansloven for 2008, hvor der blev afsat 3 mia. kr. til medfinansiering af investeringer i arbejdskraftbesparende teknologi og nye arbejds- og organisationsformer, der skal frigøre ressourcer til borgernær service.

- Som alle andre hjælpemidler vil vasketoilet være relevant for nogle borgere, men ikke for andre. Hvor vasketoilet er relevant for borgeren indeholder vasketoilet et stort potentiale, både i forhold til borgerens selvhjulpnehed og værdighed, i forhold til medarbejdernes fysiske arbejdsmiljø samt i forhold til kommunens økonomi.
- Omvendt er der mange andre borgere, der ikke vil kunne bruge vasketoilet optimalt. Her vil der ikke være et tidsmæssigt potentiale. Tværtimod er der en risiko for, at medarbejderne skal bruge tid på at vente hos borgeren, ligesom det kan være en dårlig oplevelse for både medarbejdere og borgere, hvis borgeren ikke kan betjene vasketoilet.
- Det afgørende for en succesfuld brug af vasketoiletterne er, at der er foretaget en grundig individuel visitation. Det er helt afgørende, at den kommunale visitation både har et indgående kendskab til borgerens funktionsniveau og et dybdegående kendskab til de typer af vasketoiletter, som kommunen kan tilbyde borgeren. Vasketoiletet indeholder kun et tidsmæssigt potentiale, hvis der skabes det rigtige match mellem borgeren og vasketoiletet.
- Projektet peger på, at det er vigtigt, at borgeren har et rimeligt stabilt funktionsniveau, er motiveret til at prøve noget nyt og har et kognitivt funktionsniveau, der gør, at borgeren kan betjene og være tryk ved vasketoiletet.
- Et vasketoilet kan ikke installeres hos alle borgere i eget hjem, hvor teknologien måtte være relevant. Vasketoiletet og toiletsædeløfteren stiller krav til de fysiske forhold på borgerens badeværelse. Det drejer sig blandt andet om afstanden fra toilet til væg. Ligeledes er afstanden fra toilet til bruser afgørende, idet der er regler om afstanden mellem elektriske apparater og vand.

I kapitel 5 om anbefalinger uddybes disse og en række andre anbefalinger og overvejelser.

1.2 Frigivelsen af tid

Evalueringen viser, at der samlet for borgerne, der har deltaget i afprøvningen, kan påvises en mindre effektivisering. Projektet viser, at hjemmeplejen i gennemsnit oplever et fald på ca. 5 minutter pr. døgn pr. borger, der har fået et vasketoilet.

Det skal bemærkes, at tidsfrigivelsen på 5 min. pr. døgn er en gennemsnitlig tidsfrigivelse for alle de deltagende borgere. Evalueringen viser, at der er store forskelle i tidsfrigivelsen. For nogle borgere er tidsfrigivelsen betydeligt over 5 min., da disse bliver helt selvhjulpne, mens tidsforbruget for andre borgerne vokser ved indførelsen af vasketoiletet.

Evalueringen viser, at der er et væsentligt potentiale for de borgere, hvor der er et godt match mellem borgerens behov og vasketoilettets muligheder for at understøtte borgeren, således at borgeren kan blive selvhjulpne. I en af de deltagende kommuner er der

identificeret en række cases, der viser, at der er betydelige tidsmæssige og økonomiske gevinster ved at introducere vasketoiletter for nogle specifikke borgere.

Den nedenstående tabel viser de fire udvalgte cases. Formålet med tabellen er at give andre kommuner en idé om sammenhængen mellem forskellige borgerprofilers udbytte af vasketoiletet og de tilhørende tidsmæssige og økonomiske gevinster. Tabellen viser, hvordan antallet af hjælp ved toiletbesøg pr. døgn ændrer sig for borgeren, og hvor mange hele besøg der kan undværes, efter vasketoiletet er taget i brug. Tabellen viser herudover den samlede tidsbesparelse pr. dag, investeringsudgifterne og tilbagebetalingstiden. Tilbagebetalingstiden er den tid, det tager, før tidsfrigivelsen har tjent investeringsudgiften ind.

Tabell1.1: Potentiale i de fire cases

Case	Potentiale	Tidsbesparelse pr. dag (min.)	Investeringsudgifter (kr.)	Tilbagebetalingstid
1	Antal hjælp ved toiletbesøg pr. døgn falder med op til 8, og 3 besøg kan undværes	103	25.077	Ca. 8 uger
2	Antal hjælp ved toiletbesøg pr. døgn falder med 2, og 1 kan besøg undværes	14	28.269	Ca. 16 måneder
3	Antal hjælp ved toiletbesøg pr. døgn falder med 1, men ingen besøg kan undværes	6	23.977	Ca. 3 år
4	Antal hjælp ved toiletbesøg er uændret, og ingen besøg kan undværes	- 18	23.977	-

Noter: For en beskrivelse af udregningen af investeringsudgifterne henvises til bilag 4. Investeringsudgifterne for borgeren i case 2 er større end de øvrige cases, da det har været nødvendigt, at installere et større toilet. Tilbagebetalingstiden er den tid, det tager, før den økonomiske besparelse som følge af tidsfrigivelsen svarer til investeringsudgiften. Tilbagebetalingstiden er baseret på en diskonteringsrente på 5 pct. årligt

Case 1 omhandler en borger, hvor antallet af hjælp ved toiletbesøg falder med op til 8 hjælp pr. døgn. Hvor borgeren før vasketoiletet blev hjulpet ved toiletbesøg 8 gange i løbet af et døgn, er borgeren nu stort set selvhjulpen og får kun hjælp ved toiletbesøg 1-2 gange om dagen. Som en konsekvens heraf kan der undværes 3 hele besøg hos borgeren. Dette giver anledning til en tidsbesparelse på ca. 103 minutter pr. døgn og en tilbagebetalingstid på kun ca. 8 uger på vasketoiletet. Det skal understreges, at der her er tale om en ekstrem best case, hvor borgeren i udgangspunktet fik omfattende hjælp ved toiletbesøg, og hvor vasketoiletet netop var det hjælpemiddel, der passede til borgeren, samtidigt med at borgeren har været meget motiveret for at afprøve vasketoiletet.

Case 2 er en borger, der bliver mere selvhjulpen. Her kan borgeren selv klare sig ved toiletbesøg mere pr. døgn, og der kan som følge heraf undværes ét besøg. Dette giver anledning til en tidsfrigivelse på ca. 14 minutter pr. døgn og en tilbagebetalingstid på ca. 16 måneder. For case 2 er vasketoiletet dermed også økonomisk set en god idé.

Case 3 omhandler ligeledes en borger, som bliver mere selvhjulpen, mens der her ikke kan undværes et helt besøg, idet borgeren får andre ydelser ved besøget. Her er tidsfrigivelsen ca. 6 minutter pr. døgn, og tilbagebetalingstiden er ca. 3 år. For case 3 er gevinsten stadig til stede, men tilbagebetalingstiden er længere, og det er dermed mere usikkert, hvorvidt det økonomisk set kan betale sig inden for en given tidsramme.

I den 4. case er det ikke muligt for medarbejderne at ændre på, hvor mange gange borgeren skal hjælpes ved toiletbesøg. Borgeren skal stadig hjælpes ved hele toiletbesøget. Da tidsforbruget pr. arbejdsdag i slutmålingen er længere end i førmålingen, giver dette anledning til et samlet øget tidsforbrug på ca. 18 minutter over et døgn. Her er det ikke muligt at beregne en tilbagebetalingstid, da der ikke er nogen tidsmæssig gevinst. Økonomisk set er det derfor en dårlig idé at installere et vasketoilet hos borgeren. Som fremhævet nedenfor, kan der i midlertidigt være kvalitative gevinster for medarbejdernes arbejdsmiljø og borgerens oplevelse af servicen, selvom der ikke er et økonomisk potentiale.

I rapportens afsnit 7 uddybes case-borgernes historier og eventuelt sygdomshistorik for at tegne et helhedsbillede af borgerne og den udvikling, der har muliggjort de ovenstående gevinster.

Der kan ikke sættes præcise tal på, hvor mange borgere der er i hver casetype, da det kræver en individuel vurdering og afprøvning for at klarlægge. Baseret på projektets erfaringer er der flest borgere, der ligner case 3 og 4, og færre, der ligner case 1 og 2.

Det kan dog nævnes, at der i slutmålingen var udvalgt 44 borgere, som man har vurderet kan have gavn af vasketoilet. Af de 44 borgere er 12 blevet helt selvhjulpne, mens 11 er blevet delvist selvhjulpne. Samtidigt er det værd at fremhæve, at der er store variationer mellem kommunerne. Mange af borgerne, der gennem projektperioden er blevet helt eller delvist selvhjulpne, stammer fra én af de fire deltagende kommuner, hvilket tyder på at teknologiens potentiale i høj grad afhænger af den måde, hvorpå vasketoiletterne introduceres og tages i brug og hvilke borgere der lokalt tilbydes et vasketoilet.

Yderligere kan det nævnes, at man blandt nogle af kommunerne har oplevet vanskeligheder ved at finde borgere, hvor vasketoiletet kan være relevant. Hvor kommunerne oprindeligt vurderede at have 30 borgere, der kunne have gavn af et vasketoilet, var der ved midtvejsmålingen ca. 10 borgere pr. kommune². Omvendt har man i den sidste kommune ikke oplevet udfordringer med at finde borgere. Disse store kommunale variationer gør det vanskeligt at sige præcist, hvor mange borgere der i andre kommuner vil kunne have gavn af et vasketoilet.

1.3 Betydning for medarbejdere og borgere

I dette afsnit rettes fokus mod, hvilken betydning vasketoiletterne har for medarbejdernes arbejdsmiljø, og hvordan borgerne har oplevet teknologien.

Indledningsvist kan det fremhæves, at projektet er gennemført under forskellige rammer i kommunerne, hvilket har haft betydning for projektet og medarbejdernes holdninger. I en kommune har man oplevet udfordringer med at finde relevante borgere, projektledelsen i kommunen har været udskiftet flere gange, og der har været andre udfordringer. Disse er alle forhold, der ikke har været befordrende for en god afprøvning. Omvendt har der i andre kommuner været en stabil projektledelse, der er gået forrest i forsøget på at finde netop de borgere, der kan have gavn af teknologien, ligesom medarbejderne har gået til vasketoiletterne som et spændende, nyt hjælpemiddel. Projektet har dermed fungeret under nogle forskellige rammer i kommunerne.

Boksen nedenfor viser, hvilken betydning vasketoiletterne har haft for medarbejdernes arbejdsmiljø, og hvordan medarbejderne har oplevet teknologien.

² Det lave antal borgere ved midtvejsmålingen skal også ses på baggrund af, at en del borgere måtte udgå, da det viste sig, at vasketoiletet ikke kunne installeres på grund af regler omkring afstanden fra bruser til elektriske apparater (vasketoiletet er elektrisk). Se også afsnit 2.5 for en nærmere diskussion.

Boks 1-1: Betydning for medarbejderne

Betydning for medarbejderne:

- Ca. 8 ud af 10 medarbejdere oplever en forbedring, eller at situationen er uændret, i relation til hvor fysisk belastende det er at hjælpe borgerne ved toiletbesøg.
- 4 ud af 10 medarbejdere synes, at det er rart ikke længere at skulle klare borgerens nedre hygiejne.
- Omkring halvdelen af medarbejderne mener, at de i høj eller nogen grad har de nødvendige kompetencer til at betjene vasketoiletet og hjælpe borgeren. 4 ud af 10 mener, at de kun i ringe grad eller slet ikke har disse kompetencer.
- Omkring halvdelen af medarbejderne vurderer, at de, mens borgeren er på toiletet, kan bruge tiden på andre visiterede ydelser.
- Omkring en tredjedel af medarbejderne er enige i, at der er ventetid forbundet med brugen af vasketoiletterne, mens en fjerdedel svarer hverken-eller. Kun en femtedel er uenige i udsagnet om, at der er ventetid.
- Langt de fleste opfatter vasketoiletterne som en nyttig opfindelse, og hovedparten vil anbefale dem til andre, men understreger samtidigt nødvendigheden af træning af både medarbejdere og borgere, samt at der udvælges borgere, der magter teknologien.

Resultaterne peger på, at projektet lever op til målsætningen om, at medarbejdernes arbejdsmiljø enten skal forbedres eller være uændret som følge af teknologien. 8 ud af 10 medarbejdere oplever, at situationen forbedres eller er uændret, i forhold til hvor fysisk belastende det er at hjælpe borgerne ved toiletbesøg.

Samtidigt viser resultaterne også, at der lokalt i nogle kommuner har været udfordringer med at klæde medarbejderne tilstrækkeligt på, og at man i kommunerne har haft udfordringer med at bruge ventetiden, mens borgeren er på toiletet. Dette skal dels ses på baggrund af, at man i kommunerne har haft svært ved at finde borgere, der kan blive helt selvhjulpne, hvorfor medarbejderne ved mange af borgerne stadig skal være til stede og hjælpe og støtte.

Den nedenstående boks viser, hvilke oplevelser borgerne i projektet har haft med teknologien.

Boks 1Fejl! Ingen tekst med den anførte typografi i dokumentet.-2: Betydning for borgere

Betydning for borgere:

- Alle de interviewede borgere mener, at vasketoiletet gør ordentligt rent
- De fleste borgere fremhæver, at vasketoiletet er nemt at betjene
- Flere borgere udtrykker, at det er rart ikke længere at være afhængig af andres hjælp ved toiletbesøg
- Hovedparten af de interviewede borgere ville anbefale vasketoiletet til andre.

Også her peger resultaterne på, at projektet lever op til sine målsætninger om, at borgernes oplevelse af servicekvaliteten skal være den samme eller bedre. Alle de interviewede borgere peger således på, at vasketoiletet gør ordentligt rent, ligesom de fleste synes det er nemt at betjene. Interviewene viser også, at borgerne synes det er rart ikke længere at være afhængige af andres hjælp ved toiletbesøg.

Det skal dog nævnes, at nogle borgere ikke ønsker et vasketoilet. Enkelte borgere i projektet er blevet tilbudt et vasketoilet, men har frabedt sig det. Ligeledes kan det nævnes, at nogle borgere indledningsvist har været forbeholdne over for vasketoiletet. Her betyder ledelsens og medarbejdernes engagement og støtte meget, hvilket uddybes i kapitel 5